

BİR YEREL YÖNETİM BANKASI OLARAK İLBANK'IN FİNANSAL YAPISININ İNCE- LENMESİ

Hakan YAŞ*

ÖZET

5393 sayılı Kanun başta olmak üzere, Türkiye'deki belediyelere pek çok yasal düzenlemeyle çok geniş görevler yüklenmiştir. Belediyelerin, bu görevler için gerekli finansman gereksinimlerinin karşılanması oldukça önem taşımaktadır. İlgili mevzuata göre belediyeler iç ve dış borçlanma yapabilmektedirler. Belediyelerin genel eğilimlerine resmi veriler kapsamında bakıldığında iç borçlanmada başvurdukları en önemli finansman kaynağı İller Bankası'dır. O nedenle, İlbank'ın sağlıklı bir finansal güç taşıması önem kazanmaktadır. Bu çalışmada, öncelikle Türkiye'deki belediyelerin finansman ihtiyacının karşılanmasında İlbank'ın rolünün ne derecede önemli olduğu ele alınmıştır. Ardından, İlbank'ın finansal tabloları incelenmiş ve belediyelerin finansmanını etkileyebilecek düzeyde bir sorun taşıyıp taşımadıkları araştırılmıştır.

Anahtar Kelimeler: İlbank, belediyelerin borçlanması, mali analiz

* Yrd. Doç. Dr., Trakya Üniversitesi Havsa Meslek Yüksekokulu Maliye Programı Öğretim Üyesi hakanyas@trakya.edu.tr

ANALYSING THE FINANCIAL STATUS OF ILBANK AS BEING A LOCAL GOVERNMENT BANK

ABSTRACT

Comprehensive responsibilities are devoted to Turkish municipalities by many legislations such as Law No. 5393. Meeting the financial needs of municipalities required for these responsibilities is crucial. According to related legislation, municipalities may borrow both internally and externally. Taking into consideration the official data on municipal revenue İlbank is the principal source of financing in terms of internal borrowing. Therefore, İlbank is important to have a robust financial structure. In this paper, it is firstly studied that to what extent the role of İlbank in supplying the financial demands is significant. Thus, the financial statements of the Bank are analyzed and it is sought whether the financial statements have matter to the extent that these may affect finance of municipalities.

Keywords: İlbank, municipal borrowing, financial analysis

1. Giriş

Belediyelerin öz gelirler, yönetimler arası mali transferler ve borçlanma gelirleri olarak üç tür finansman kaynağı bulunmaktadır (Alm and Indrawati, 2004: 238).

Belediyelerin vergi gelirleri ile harcamalara katılma payı ve uygulayacakları ücretler öz gelirleri arasında yer almaktadır. Öz gelirlerin toplam gelirler içerisindeki payı Amerika Birleşik Devletleri'nde yaklaşık yüzde 50 ve Avrupa'da yaklaşık yüzde 40 civarındadır (Mello, 2000: 370).

Gelirler içerisinde en önemli finansman kaynağı ise merkezi yönetimden yerel yönetimlere doğru gerçekleşen yönetimler arası mali transferlerdir. Örneğin, Amerika'da bazı bölgelerde mali transferler belediye gelirlerinin yaklaşık olarak yüzde 40'ını oluşturmaktadır. (Ingram and Hong, 2010: 6-7) Avrupa'da ise bu oran yüzde 50 civarındadır.

Borçlanmaya ise yerel yönetim harcamalarının öz gelirler ve yönetimler arası mali transferlerle karşılanamaması nedeniyle başvurulmaktadır (Boex, 2001: 7). Yerel yönetimlerin borçlanma kaynakları merkezi yönetim tarafından oluşturulmuş borç fonu, sermaye piyasaları, ticari bankalar ve yerel yönetim bankalarıdır. Yerel yönetim bankaları merkezi yönetim sorumluluğunda ve uzmanlık alanı, yerel yönetimlere yatırım projeleri için kaynak sağlamak olan ve bu hizmete ilişkin diğer bir takım hizmetler de veren kuruluşlardır. (Gündüz, 2008: 48-50) Türkiye'de yerel yönetim bankası olarak faaliyet gösteren tek banka olan İlbank 1933'ten bu yana çeşitli adlar altında varlığını sürdürmektedir. Kuruluş kanununa göre; bir kalkınma ve yatırım bankası olan İlbank'ın kredi verme yanında, belediyeler başta olmak üzere yerel yönetimlere teknik destek de sağlama görevi bulunmaktadır.

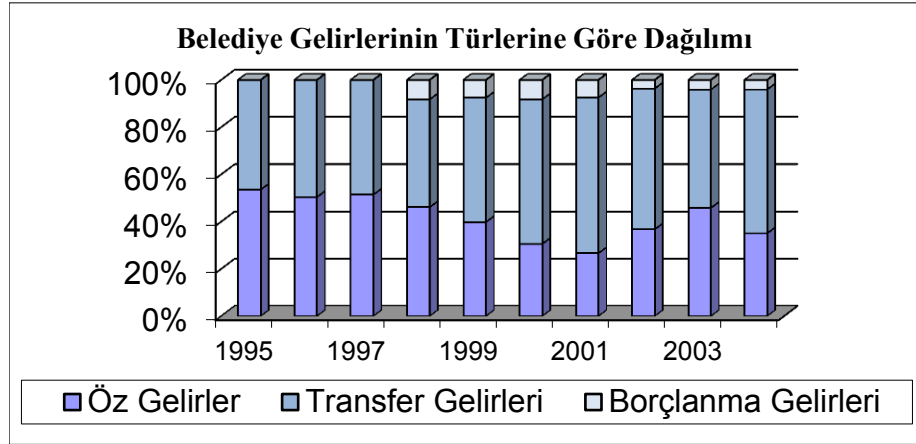
Dünya'daki yerel yönetimlerin borçlanma yoluyla elde ettikleri finansman kaynaklara bakıldığında; Avrupa Birliği'nde yerel yönetimlerin borçlanma gelirlerinin bütçe içerisindeki payının ortalama yüzde 5 (Dexia Credit Local, 2002: 57) civarında olduğu, Amerika'da ise bu oranın yüzde 10 (Mello, 2000: 370) civarında olduğu görülmektedir.

Türkiye’de de bu tür bir sınıflandırma yapabilmek mümkündür. Türkiye’deki belediyelerin gelir türleriyle birlikte görev ve harcama sorumluluklarına da kısaca değinmek gerekmektedir.

2. Türkiye’deki Belediyelerin Görev ve Gelirleri

Türkiye’de belediyelerin görev ve sorumlulukları 5393 sayılı Kanun’un 14’üncü maddesinde sayılmıştır. Maddenin ilk fıkrasının (a) bendinde belediyelerin zorunlu görevleri (b) bendinde ise zorunlu olmayan görevleri sıralanmıştır. Buna göre kentsel alt yapı, mahalli güvenlik ve acil sağlık hizmetleri, sosyal hizmet ve yardım ile ekonomi ve ticaretin geliştirilmesi gibi hizmetler zorunlu; eğitim hizmeti, sağlık tesisine ilişkin hizmetler ve kültür ve tabiat varlıklarının korunmasına ilişkin hizmetler ise zorunlu olmayan hizmetlerdir.

Bu geniş görev ve yetki tanımına karşılık Türkiye’deki belediyelerin gelirlerinin yeterli olduğu söylenemez. Aynı şekilde, dünyadaki yerel yönetim gelirlerinin görünümü de Türkiye’dekine paraleldir. Yirminci yüzyılın sonundan itibaren merkezi yönetimden alt yönetim birimlerine yetki devri süreci gerçekleşmeye başlamış olup bu sürecin doğal sonucu olarak da yerel yönetimlerin mali yetki ve imkânlarının da artırılması gerekmiştir. Gelişmiş ülkeler sınıflandırmasında yer alan ülkelerde bu süreç daha hızlı ve etkili bir biçimde işlemiş, gelişmekte olan ülkelerde ise yetkiler devredilmiş ancak yerel yönetimlere mali imkânlar aynı hızda tanınmamıştır (Freire, 2001: 5). Türkiye’de belediyelerin gelirlerine bakıldığında, literatüre paralel olarak, öz gelirler, mali transferler ve borçlanma olmak üzere üç ana gelir grubu söz konusudur.

Şekil 1: Türkiye’deki belediye gelirlerinin türlerine göre dağılımı

Kaynak: Barış Kurtuluş, **Türkiye’de Belediyelerin Mali Yapısı ve Harcamalarının Finansmanı**, DPT Yayın no: 2692, Temmuz 2006, s.53

Şekil 1’de Türkiye’deki belediyelerin gelirlerinin türlerine göre dağılımı yer almaktadır. Şekil 1’den anlaşılabileceği üzere ilgili dönemdeki verilere göre Türkiye’deki belediyelerin gelirlerinin yaklaşık üçte biri öz gelirler, ortalama %4’ü borçlanmalar ve yarisından fazlası ise genel bütçe vergi gelirlerinden (GBVG) ayrılan paylardır. Öz gelirlerinin büyük bir çoğunluğu 2464 sayılı Belediye Gelirleri Kanunu ile belirlenmiş olan belediyelerin kendi gelirlerini kendilerinin belirleme imkânı sadece harçlar, katılma payları ve benzeri ücretlerle sınırlandırılmış olup vergi konması veya oranlarının tespiti ilişkin bir yetki tanınmamıştır. Belediyelerin vergi ve benzeri yükümlülük koymaları Anayasanın 73’üncü maddesiyle engellenmiş olduğu için öz gelirleri harcama sorumluluklarıyla orantılı değildir.

Türkiye’de belediyelerin öz gelirlerinin çoğu 1319 sayılı Emlak Vergisi Kanunu, 2464 sayılı Belediye Gelirleri Kanunu ve 5393 sayılı Belediye Kanunu ile belirlenmiş olup bazı öz gelirleri çeşitli düzenlemelerle de hüküm altına alınmıştır. Bu kapsamda, belediyelerin vergi gelirleri, resim, harç, katılma payları, faiz ve ceza gelirleri, bağışlar, taşınır ve taşınmaz mal gelirleri ile her türlü girişim, iştirak ve faaliyetler karşılığı sağlanacak gelirleri öz gelirleri arasında sayılabilir.

Mali transferler Türkiye’deki belediyelerin en önemli gelir kalemidir. Merkezi yönetim tarafından gerçekleştirilen mali transferler 5779 sayılı Kanun’la belli kıstaslara bağlanmıştır. Buradaki en önemli kıstas, mali transferlerin dağıtımında yüzde 80’lik bir ağırlığa sahip olan nüfustur. Türkiye’deki toplam 2.950 adet belediyenin 16’sı büyükşehir, 65’i il, 143’ü büyükşehir ilçe, 749’u ilçe ve 1.977’si ise belde belediyesidir. Nüfusu 5.000’in altında olan belediye sayısı 2.058 ve 2.000’in altında olan belediye sayısı da 1.023’tür. (MİGM, 2012) Başka bir ifadeyle belediyelerin yüzde 70’inin nüfusu 5.000’in, yüzde 35’inin nüfusu da 2.000’in altında yer almaktadır. GBVG dağıtım kıstaslarıyla nüfus verileri örtüştürüldüğünde, Türkiye’deki belediyelerin yaklaşık dörtte üçünün nüfusu beş binden az olup bu belediyelerin en önemli gelirlerinin yüzde 80’i nüfus koşuluna bağlı olduğundan gelirleri diğer belediyelere kıyasla düşük kalmaktadır.

İlgili mevzuata göre, belediyelerin gelir elde etme açısından en özgür bırakıldıkları alan borçlanma gelirleri olmaktadır. 5393 sayılı Belediye Kanunu ve 5216 sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu borçlanmayı ayrı bir bölümde düzenlemiştir. Belediyelerin borçlanma yoluyla finansman kaynağı bulabilmeleri meclis kararına bırakılmıştır. Ayrıca, dış borçlanma yoluyla finansman elde etmek isteyen belediyeler 4749 sayılı Kamu Finansmanı ve Borç Yönetiminin Düzenlenmesi Hakkında Kanun hükümlerine de tabidir.

Tablo 1: 2008 – 2012 yılları arasında Türkiye’deki belediyelerin borçlanma miktarlarının bütçeleri içerisindeki payı (Milyon TL)¹

	2008	2009	2010	2011	2012
Aktif büyüklüğü	128.016	152.862	143.861	162.206	186.535
Borçlanma miktarı	3.884	4.010	8.073	-1.085	3.351
Pay	%3,03	%2,62	%5,61	0	%1,8

¹Maliye Bakanlığı Muhasebat Genel Müdürlüğü’nün https://portal.muhasebat.gov.tr/mgmportal/faces/khb_yeni adresinde yayınladığı 2007, 2008, 2009, 2010, 2011 ve 2012 yıllarına ait Kamu Hesapları Bülteni verilerinden derlenerek hazırlanmıştır. Borçlanma miktarları hesaplanırken, ilgili yılın kısa ve uzun vadeli yabancı kaynaklar hesapları toplamı ile bir önceki yılın kısa ve uzun vadeli yabancı kaynaklar hesapları toplamı arasındaki fark bulunmuştur. 2011 yılının ayrıntısına bakıldığında, belediyelerin uzun vadeli yabancı kaynaklarında azalış olduğu ve böylece, borç stokunun azaldığı tespit edilmiştir. Bu nedenle ilgili yılda borçlanma miktarının aktif büyüklüğü içindeki payı hesaplanamamıştır.

Tablo 1’den anlaşılabacağı üzere, son beş yılda Türkiye’deki belediyelerin, bütçeleri içerisindeki borçlanma miktarının payı yaklaşık olarak ortalama yüzde üç düzeyindedir. 2012 yılında ise borçlanma payı son beş yılın en düşük düzeyindedir. Ayrıca, belediye mali tablolarından anlaşıldığı üzere, bankacılık sistemi üzerinde yoğunlaşma söz konusu olup tahvil ihracı ve benzeri borçlanmalar, mevzuatta yer almasına rağmen uygulamaya geçirilmemiştir.

Türkiye’deki belediyelerin borçlanma gelirlerinin yüzdesel payı oldukça düşük olmakla birlikte, bu oranın Avrupa Birliği’ndeki bazı ülkeler ve diğer ülkelerin borçlanma yüzdeleriyle karşılaştırıldığında AB ortalamalarıyla paralel olduğu ortaya çıkmaktadır.

Belediyelerin borçlanma yoluyla elde ettikleri finansman kaynaklarının toplam içindeki oranı nispeten düşük olmakla birlikte bu oranın ne kadarının İlbank’a ait olduğu, araştırmanın konusu açısından önem kazanmaktadır. Bu nedenle, Tablo 2’de belediyelerin toplam borç stoku ile İlbank’ın belediyelere kullandırmış olduğu kredi stoku karşılaştırılmıştır.

Tablo 2: Belediyelerin Borç Stoku İçerisinde İlbank Payı (Milyon TL)²

	Belediye		İlbank Kredileri ³	İlbank Kredileri / Banka Kredileri	İlbank Kredileri / Toplam Borç
	Banka Kredileri	Toplam Borç			
	4.212,16	30.982,80	4.572,35	108,55% ⁴	14,76%
	5.515,90	34.992,70	4.949,95	89,74%	14,14%
	5.876,30	43.066,00	5.169,15	87,97%	12,00%
	6.263,43	41.981,08	6.139,29	98,02%	14,62%

Tablo 2’de ilk dikkat çeken husus banka kredileri stokunun ve belediye toplam borç stokunun yıllar itibariyle giderek artış göstermesidir. Tablo-

² T.C. Maliye Bakanlığı Muhasebat Genel Müdürlüğü 2010 ve 2011 Genel Yönetim Mali İstatistikleri Bülteni verilerinden yararlanılarak tablolastırılmıştır.

³ İlbank A.Ş. ile gerçekleştirilen elektronik posta yazışmalarından alınan veriler olup 2012 yılına ilişkin bilgi elde edilememiştir.

⁴ Bu değerin %100’ün üzerinde olmasının, belediyeler konsolide bütçe istatistikleri verilerindeki hesaplama hatasından kaynaklandığı varsayılmaktadır.

dan görüldüğü üzere, belediyelerin toplam borcu içerisinde İlbank'ın payı yıllar itibarıyla yüzde 15'i geçememiştir; ancak, belediyelerin banka borç stoklarının içindeki payı da yüzde 90 seviyelerinde seyretmektedir. Belediyelerin banka kredileri borcu, toplam borç içinde yüzde 15 düzeyinde olup her yıl artış göstermektedir. Bu borcun ise yüzde 90'ının İlbank kredileri olması, belediyelerin banka borçlarının içinde İlbank'ın varlığını ortaya koymaktadır.

3. İlbank Bilançosunun Analizi

6107 sayılı Kanun'a göre kısaltılmış unvanı İlbank olarak belirlenen Banka'nın amaçlarından ilki, köyler hariç olmak üzere yerel yönetimlerin finansman ihtiyacının karşılanmasıdır. Aynı Kanun'a göre İlbank 5411 sayılı Bankacılık Kanunu'na tâbi bir kalkınma ve yatırım bankası olup mevduat toplayamamaktadır. Ancak, belediyelerin mevduat bankalarından da borçlanabilmeleri, İlbank'ın finansal tablolarının bu bankalarla karşılaştırılmasını gerektirmektedir.

Bir bankanın finansman yapısı ne kadar sağlıklıysa hitap ettiği kesime verdiği hizmet de o derecede etkili ve nitelikli olmaktadır. Bu bağlamda, kurucu kanununa göre bir kalkınma ve yatırım bankası olan İlbank'ın sağlıklı bir finansman yapısının olup olmadığını sorgulamak, nakit akışlarını Banka'nın üzerinden gerçekleştiren ve kredi kullanan belediyeler açısından önemlidir.

Banka bilanço analizlerinde S&P Ratings, RBC ve CAMELS Ratings gibi çeşitli yöntemler kullanılmakta olup (Neghabi vd, 2012: 2545; Crystal vd, 2002: 2) bu analizde CAMELS yöntemi kullanılmıştır. CAMELS yöntemi finansal tabloların sermaye yeterliliği, aktif kalitesi, yönetim kalitesi, getiri ve performans, likidite yeterliliği ile duyarlılık kıstasları açısından incelenmesinden ibaret olup bu kıstasların İngilizce karşılıklarının baş harflerinin birleştirilmesiyle oluşturulan bir kısaltma ile anılmaktadır (Akgüç, 2007: 104-174; Uzunoğlu, 2011: 175). Yöntem şu hususlara dayalı bir değerlendirme gerçekleştirmektedir: (Neghabi vd, 2012: 2546-2547)

- Toplam sermaye ve gerekli kaynaklarla uyumlu olarak sorunlu aktiflerin hacmi ve yapısı,

- Bilanço dışı kalemler, piyasa ve yoğunlaşma riskini içeren bilanço genel yapısı,
- Aktif ve sermaye büyüme deneyimi ve görünümleri,
- Geçmiş getiri performansı, gelecekteki görünüm ve payların dağılımı,
- Düzenleyici gereksinimlerle uyumluluk ve sermaye gereksinimleri,
- Sermaye piyasalarına erişim ve sermaye kaynakları,
- Bu konulara ilişkin etkenleri kontrol etmede yönetimin kabiliyeti.

Banka'nın finansal durumunun tespiti için faaliyet raporlarından elde edilen finansal tabloları dikey ve yatay olarak analiz edilmiştir. Ancak, Banka'nın mevduat toplaması söz konusu olmadığından söz konusu yöntemin “duyarlılık” incelemesi yapılamamıştır. Ayrıca, Banka'nın bilanço dışı yükümlülükleri de analiz kapsamı dışında bırakılmıştır. Sermaye yeterlilik rasyoları ise ilgili dönemde yayımlanan faaliyet raporundan doğrudan alınmış olup ayrıca hesaplama yapılmamıştır.

Tablo 3: Son 5 Yıllık İlbank Karşılaştırmalı Bilanço Özeti⁵

(Bin TL)	2008	2009	2010	2011	2012
Likit aktifler	1.379.197	1.613.074	2.839.259	3.438.994	3.496.146
Krediler	5.351.314	6.175.058	6.669.608	7.784.913	8.949.749
İştirakler ve bağlı ortaklıklar	798	791	629	552	618
Maddi duran varlıklar	98.272	117.418	112.488	113.017	127.989
Diğer aktifler	80.579	102.198	45.166	55.347	67.094
TOPLAM	6.910.160	8.008.539	9.667.150	11.392.823	12.641.596
Mevduat	0	0	0	0	0
Alınan krediler	93.630	214.702	344.033	433.862	413.255
Fonlar	1.181.616	1.235.578	1.773.613	2.369.285	2.679.819
Karşılıklar ve vergi borcu	129.567	156.951	80.354	102.080	168.486
Diğer pasifler	223.835	176.928	102.605	47.967	73.544
Özkaynaklar	5.281.512	6.224.380	7.376.545	8.439.629	9.306.492
Sermaye	9.000.000	9.000.000	9.000.000	9.000.000	9.000.000
Ödenmiş sermaye	3.823.565	4.688.528	5.904.894	6.945.406	7.735.190
TOPLAM	6.910.160	8.008.539	9.667.150	11.392.823	12.641.596

⁵ İller Bankası'nın son 5 yıldaki faaliyet raporlarında yer alan finansal tablolarından oluşturulmuştur.

Faiz gelirleri	540.069	580.594	466.454	548.597	647.667
Faiz giderleri	121	1	49	29	23
Net faiz gelirleri	539.948	580.593	466.405	548.568	647.644
Net ücret ve komisyon gelirleri	8.326	29.920	30.236	13.334	12.551
Kambiyo kârı	(101)	(3)	(85)	(378)	(17)
Diğer faaliyet gelirleri	28.435	49.110	35.912	38.389	64.809
Faaliyet gelirleri toplamı	576.608	659.620	532.468	599.913	724.987
Kredi ve diğer alacaklar karşılığı	1.910	431	214	1.629	40.221
Diğer faaliyet giderleri	162.179	184.552	202.216	263.812	290.824
Personel giderleri	105.646	107.393	113.557	154.045	173.409
Faaliyet kârı	412.519	474.637	330.378	334.472	393.942
Vergi öncesi kâr	412.519	474.637	330.378	334.472	393.942
Vergi karşılığı	110.542	129.522	90.089	87.573	102.354
Net dönem kârı/zararı	301.977	345.115	240.289	246.899	291.588

Aşağıdaki alt bölümlerde yer alan Tablo 4 ilâ Tablo 8 arası tablolar, Tablo 3'teki verilerden derlenmiştir. Bu veriler doğrultusunda sırasıyla likidite oranları, aktif kalitesi oranları, yönetim kalitesi oranları, sermaye yeterlilik oranları ile getiri ve performans oranları hem yıl bazında hem de karşılaştırmalı olarak incelenecektir.

a. Sermaye Yeterliliği Rasyoları

Banka sermayesi sigorta kapsamında olmayan mevduat, genel kredi verenler ve mevduat sigortası kurumlarının kayıplarına karşı son savunma hattıdır (Whalen and Thomson, 1988: 18). 2008 dünya bankacılık krizinden sonra bankaların sermaye yeterliliğine ilişkin düzenlemeler artmıştır. Türkiye'de ise 2000'lerin başında yaşanan bankacılık krizi sonrası Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu bankaların sermaye değişimlerini sıklıkla denetlemeye başlamıştır. Sermaye yeterliliği rasyoları altında sermaye yeterlilik rasyosu, özkaynaklar/toplam aktifler rasyosu ve net işletme sermayesi/toplam aktifler rasyosu incelenecektir. Sermaye yeterlilik rasyosu BASEL II kıstaslarına göre; kredi riskine esas tutar, operasyonel riske esas tutar ile

piyasa riskine esas tutarın toplamının özkaynaklara bölünmesiyle belirlenen bir rasyo olup yüzde 8'den az olmaması gerekmektedir. Banka'nın sermaye yeterlilik oranında yıllar itibariyle piyasa riskine esas tutar ise bulunmamakta olduğundan bu rasyo sadece kredi riski ve operasyonel riske esas tutar ile belirlenmektedir. Özkaynaklar bankanın en düşük maliyetli kaynağı olması açısından yabancı kaynaklardan ayrılmaktadır. Aktiflere oranı ise, aktiflerin ne kadarının bankanın kendi kaynaklarıyla finanse edildiğini göstermesi açısından önemlidir. Net işletme sermayesi bir bankanın borç ödeme kapasitesini gösteren önemli göstergelerden olup toplam aktiflere oranı bankanın likiditesini göstermektedir ve yüksek olması beklenir.

Tablo 4: İlbank Sermaye Yeterlilik Oranları Tablosu

	2008	2009	2010	2011	2012
özkaynaklar / (kredi riski+piyasa riski+operasyonel risk)	70,79%	66,44%	73,14%	64,93%	62,53%
Özkaynaklar / Toplam aktif	76,43%	77,72%	76,31%	74,08%	73,62%
(özkaynaklar-duran aktifler) / Toplam aktif	73,84%	74,97%	74,67%	72,60%	72,07%

Yıllar itibariyle sermaye yeterlilik rasyosunun azalma gösterdiği göze çarpmaktadır. Bunun nedeni, İlbank'ın ortak idarelerden sermaye taahhütlerini tahsil etmeye devam etmesi; ancak, verdiği kredilerin bu tahsilatlardan daha yavaş artış göstermesidir. Aynı etken özkaynaklar/toplam aktifler rasyosunu da olumsuz etkilemiştir. Net işletme sermayesindeki artış güçlü özkaynaklar nedeniyle artmış ancak kredilerin artışı aynı düzeyde artmadığı için net işletme sermayesi/özkaynaklar sınırlı azalış göstermiştir.

b. Aktif Kalitesi Rasyoları

Kredi müşterilerinin tek bir alıcıda yoğunlaşmaması, kredilerin hacmi, alıcıların geri ödeme kabiliyetleri ve aynı risk grubuna dâhil olan kredilerin durumu kontrol edilmelidir (Whalen and Thomson, 1988: 18). Kanunu'nda İlbank sadece yerel yönetimlere kredi veren bir banka olarak belirlendiği için bu çalışmada yoğunlaşma riskinin incelenmesine gerek duyulmamıştır.

Aktif kalitesi altında iki rasyo hesaplanmıştır. Getirili aktifler içinde getirisi en yüksek kalem kredilerdir. Bu nedenle, verilen kredilerin toplam aktifler içinde yüksek olması beklenir. Duran aktifler/toplam aktiflere rasyo-

su ise gayrimenkuller, ödenecek vergiler ve şerefiye gibi kalemlerden oluşan duran aktiflerin toplam aktifler içindeki payıdır. Bu rasyonun özellikle bir banka bilançosu için oldukça düşük olması beklenir.

Tablo 5: İlbank Karşılaştırmalı Aktif Kalitesi Oranları Tablosu

	2008	2009	2010	2011	2012
Toplam krediler / Toplam aktifler	77,44%	77,11%	68,99%	68,33%	70,80%
Duran aktifler / Toplam aktifler	2,59%	2,74%	1,63%	1,48%	1,54%

Tablo 3'ten görüldüğü üzere İlbank'ın ortak idarelere kullandığı krediler yıllar itibariyle önemli ölçüde artış göstermiştir. Aynı zamanda likit aktifler de artmış ve bu artış kredilerden daha hızlı gerçekleşmiştir. Bu durum, kredilerin toplam aktifler içindeki payının giderek düşmesine yol açmıştır. Duran aktiflerin azalış göstermesi ise Banka'nın, kaynaklarını likit aktiflerde veya kredilerde değerlendirdiğine işaret etmekte olup bu azalış olumlu karşılanmalıdır.

c. Yönetim Kalitesi Rasyoları

Yöntemin üçüncü bileşeni olan bu oranlar inceleyen açısından en öznel oranlardır. Üzerinde bankanın diğer oranlarının da etkisi hissedilen yönetim kalitesi oranları yönetim yapısının etkililiği ve çalışanların kalitesi algısına dayalı bir incelemedir. (Whalen and Thomson, 1988: 18) Bu çalışmada da bu öznel rasyolardan iki tanesi kapsamında değerlendirmeye gidilmiştir. İlk olarak, faaliyet giderlerinin toplam aktiflere oranı hesaplanmıştır. Bu rasyonun düşük olması bankanın verimli olduğunu göstermekle birlikte diğer oranlar gibi tek başına net bir gösterge değildir. İkinci olarak da personel giderlerinin toplam aktifler içindeki payı hesaplanmıştır. Personel giderlerinin toplam aktiflere oranının payının yüzde 1'i geçmemesi beklenir.

Tablo 6: İlbank Karşılaştırmalı Yönetim Kalitesi Oranları Tablosu

	2008	2009	2010	2011	2012
Faaliyet giderleri / Toplam aktifler	2,37%	2,31%	2,09%	2,32%	2,30%
Personel giderleri / Toplam aktifler	1,53%	1,34%	1,17%	1,35%	1,37%

Personel giderlerinin toplam aktifler içindeki payının standart oranın üzerinde olduğu görülmektedir. Aktiflerin yıllar itibariyle artmakta olmasına karşın personel giderlerinin de artış göstermesi bu rasyonun yüksek çıkmasına neden olmuştur. Banka personelinin 2010 yılında sözleşmeli statüye geçmesinden sonra personel giderlerinde artış yaşanmaya başlamış olup toplam aktifler içindeki payı yüzde 1'in üzerinde kalmaya devam etmiştir. Aynı şekilde, faaliyet giderlerinin de arttığı ve bu artışın personel giderlerinin artışından kaynaklandığı görülmektedir. Faaliyet giderlerinin aktif içindeki payı ise yüzde 2 düzeyinde seyretmekte olup bu giderlerdeki büyük artışa rağmen aktiflerin hızlı artışı bu rasyonun son beş yılda aynı düzeyde seyretmesine neden olmuştur.

d. Getiri ve Performans Rasyoları

Getiriler hem son dönem performansı hem de getiri akımlarının tarihsel istikrarıyla ölçülür (Whalen and Thomson, 1988: 18). İnceleme sadece kâr bazında gerçekleştirilmemeli, bunun yanında kârın aktifin hangi kalemlerinden kaynaklandığı da dikkate alınmalıdır. Özellikle bankacılık sektöründe kârın kredilerden kaynaklı olması beklenir. Verimlilik açısından önemli olan bu rasyolara daha fazla ağırlık verilmiş olup aşağıdaki beş ayrı rasyo hesaplanmıştır:

- ROA (Net kâr / ortalama aktifler): Aktif kârlılığı olarak da adlandırılan ve aktiflerin verimliliğini ölçen bir oran olup aktiflerden elde edilen kârı göstermektedir. Yüksek çıkması kârın aktif ağırlıklı olduğunun bir göstergesidir.

- ROE (Net kâr / ortalama özkaynaklar): ‘Mali rantabilite’ veya özkaynak kârlılığı da denen bu oran banka ortakları tarafından sağlanan kaynağın bir birimine düşen kâr payını gösterir.
- Net faiz geliri/toplam aktif: Toplam aktiflerin ne kadarının faiz getirisi sağladığına ilişkin bir orandır. Yüksek çıkması aktiflerin faiz getirili varlıklardan oluştuğunu gösterir.
- Net faiz dışı gelirler/toplam getirili aktifler: Getirili aktiflerin faiz dışında ne kadar komisyon, ücret vb gelir getirdiğini gösteren bir oran olup verim açısından yüksek çıkması beklenir.
- Faiz dışı gelir/faiz dışı gider: Faiz dışı gelirlerin faiz dışı giderleri karşılama oranını gösteren bu oranın 1 olması beklenir.

Tablo 7: İlbank Karşılaştırmalı Getiri ve Performans Oranları Tablosu

	2008	2009	2010	2011	2012
ROA	4,37%	4,63%	2,72%	2,34%	2,43%
ROE	5,72%	5,99%	3,53%	3,12%	3,29%
Net faiz geliri / Toplam aktif	7,81%	7,25%	4,82%	4,81%	5,12%
Net faiz dışı gelirler / Toplam getirili aktif	0,54%	1,01%	0,69%	0,66%	0,86%
Faiz dışı gelir / faiz dışı gider	22,34%	42,72%	32,63%	19,60%	26,60%

2008 ve 2009 yıllarında faiz gelirlerindeki ve net ücret ve komisyon gelirlerinin yüksek olması, buna karşın giderlerin düşük olması kârın yüksek gerçekleşmesiyle sonuçlanmıştır. Kârdaki bu yüksek seviye getiri ve performans oranlarını da yukarılara çekmiştir. 2009 yılı bilançosundaki kârlılığa bir açıklık getirmek gerekmektedir. Komisyon ve ücret gelirlerindeki yüksek artış, Banka’nın ortak idarelere verdiği teminat mektuplarının tutarını artırması sonucu elde ettiği yüksek komisyon gelirinden kaynaklanmaktadır. Özetle, diğer yıllarla karşılaştırıldığında 2008 ve 2009 yıllarının kârlılık açısından en iyi performansı gösterdiği söylenebilir. Banka Kanunu’nda 2011 yılında yapılan değişiklik de önem arz etmektedir. Banka’ya kaynak temin etmek üzere, kâr amaçlı gayrimenkul yatırım projeleri ile uygulamalar yapma veya yaptırmaya imkânı getirilmiştir (İller Bankası, 2013: 11). Böylece Banka, faiz dışı gelirlerini artırma noktasında önemli bir imkâna kavuşmuş olup diğer faaliyet gelirlerinin de artmasına neden olmuştur. Diğer yıllarda, artan kredi hacmine rağmen faiz gelirlerinde yaşanan düşüşle birlikte faiz

dışı gelirlerdeki azalış kârlılığı negatif yönde etkilemiştir. Banka'nın kredi hacminin artarken kârlılığındaki düşüş geleceğe ilişkin uyarı vermektedir.

e. Likidite Rasyoları

Sonuncu bileşen olan likidite bankanın öngörülemeyen mevduat akımlarının vadelerinin uyumlaştırılmasındaki kabiliyetin ölçümüdür (Whalen and Thomson, 1988: 18-19). Toplanan mevduatın vadesi ile verilen kredilerin geri dönüş tarihleri arasında sürdürülemeyen bir nakit akışının gerçekleşmesi likidite krizine neden olabileceğinden, likidite oranlarının yorumlanması önem kazanmaktadır. Likidite (nakit) oranları bankanın borç ödeme kabiliyetini gösteren en önemli göstergelerdendir. Bir banka ne kadar nakit pozisyondaysa bilançonun pasifinde yer alan kısa ve uzun vadeli yükümlülükleri de o derece yerine getirme kabiliyetine sahiptir. Bankacılık sektöründe son yıllarda likiditeye önem verilmesi de Banka'nın likidite rasyolarını önemli kılmaktadır. Bu kapsamda aşağıdaki rasyolar hesaplanmıştır:

- Net işletme sermayesi: Net işletme sermayesi bir Banka bilançosunda özkaynaklar – duran aktifler şeklinde formüle edilmiştir. Bu formül, Banka'nın özkaynaklarının ne kadarının likit olduğunu göstermektedir. Diğer oranlarla beraber karşılaştırılması gerekmele birlikte tek başına dikkate alındığında artıda olması beklenir.
- Likit aktif/kısa vadeli (KV) yükümlülükler: Banka dışı işletmelerin bilançosunda 'cari oran' olarak bilinen bu oran bir bankanın (veya banka dışı işletmelerin) kısa vadeli borçlarını ödedikten sonra elinde ne kadar nakdi kaldığını göstermekte; bu nedenle, ne kadar ilave kısa vadeli yükümlük altına girebileceğini ortaya koymaktadır. Diğer oranlarla beraber karşılaştırılması gerekmele birlikte tek başına dikkate alındığında artıda olması beklenir.
- Likit aktifler/toplam aktifler: Likit aktiflerin toplam aktifler içinde yüksek oranda olması borç verenler açısından çok önemli karşılanır. Ancak, kredi veren bir kuruluşun kredi borç vererek daha fazla kazanacağı getiriden vazgeçerek aktifini daha az getirili nakitte tutması rasyonel olmayacaktır. Bu nedenle, likit aktifler/toplam aktifler için her açıdan olması gereken bir orandan bahsedilememektedir.

Tablo 8: İlbank Karşılaştırmalı Likidite Oranları Tablosu

(Bin TL)	2008	2009	2010	2011	2012
Net işletme sermayesi	5.102.661	6.004.764	7.218.891	8.271.265	9.111.409
Likit aktifler/Kısa Vadeli yükümlülükler	84,68%	90,41%	123,41%	116,45%	104,82%
Likit aktifler / Toplam aktifler	19,96%	20,14%	29,37%	30,19%	27,66%

2008 bilançosu incelendiğinde, Banka net işletme sermayesi yüksek bir seviyededir. Likit aktiflerin kısa vadeli yükümlülüklerle oranı ise güçlüdür. 2008 yılı itibariyle, diğer pasifler kalemi içerisinde yer alan GBVG'den ayrılan belediye ve il özel idare payları (1.024.000 TL) Fonlar hesabında izlenmeye başlamıştır. Likit aktiflerin toplam aktiflere oranı ise yüzde 20 civarındadır.

2009 yılında net işletme sermayesinde artış kaydedilmiş ve bir önceki yıla göre yüzde 18 artarak 6.341.007 TL'ye ulaşmıştır. Likit aktiflerin kısa vadeli yükümlülüklerle oranı likit aktifler içindeki bankalar kaleminin artışına bağlı olarak yüzde 90'ın üzerine çıkmıştır. Likit aktiflerin toplam aktiflere oranı ise yüzde 20'nin üzerine çıkmıştır. Likit aktiflerdeki bu artış bankalar kalemindeki artış kaynaklanmıştır.

2010 yılında likit aktifler yüzde 75'in üzerinde artmış; bu artış da net işletme sermayesini olumlu yönde etkilemiştir. Net işletme sermayesi her dönem olduğu gibi artışını devam ettirmiş olup Banka'nın yüksek borç ödeme kabiliyetini sürdürmüştür. Likit aktiflerin kısa vadeli yükümlülükleri karşılama rasyosu da incelenen dönemler içinde ilk kez yüzde 100'ün üzerine çıkmış; diğer bir deyişle, likit aktiflerin tamamıyla kısa vadeli yükümlülükler ödenebilir hale gelmiştir. Bunlara ek olarak, likit aktiflerin toplam aktifler içindeki oranı da yüzde 30'a yaklaşmıştır.

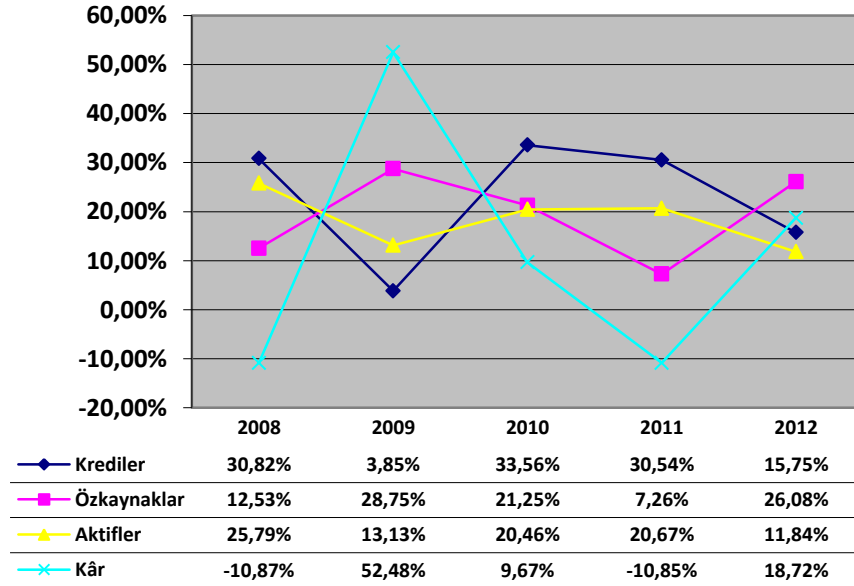
Likiditenin artışına devam ettiği 2011 yılında net işletme sermayesi de bir önceki yıla göre yüzde 10 artış göstermiştir. Likit aktiflerdeki artışın nedeni bankalar hesabındaki artıştan kaynaklanmaktadır. Toplam aktifler içerisinde yüzde 30'u geçen bir paya yükselen likit aktifler, kısa vadeli yükümlülüklerin de yüzde 116'sını karşılamaktadır.

Likidite artışı 2012 yılında da devam etmekle birlikte likiditedeki artış aktif büyüklüğündeki artıştan daha azdır. Ancak, likit aktiflerin kısa vadeli yükümlülükleri karşılama oranı yüzde 100'ün üzerinde seyretmeye devam etmiştir. Likit aktiflerin toplam içerisindeki payı da sınırlı oranda düşmüştür. Net işletme sermayesinin yükselmesi de getirili olmayan aktiflerin azalmaya devam ettiğini göstermektedir.

f. Türk bankacılık sektörü ve İlbank'a ait bazı finansal göstergeler

Bankacılık sektörünün, son yıllardaki en kârlı sektörlerden biri olmasına karşın piyasa koşullarından etkilenmesinden dolayı temel göstergelerinin artışı dalgalı bir eğilim arz etmektedir. En büyük dalgalanma da kârlılıkta yaşanmaktadır.

Şekil 2'de Türk bankacılık sektörünün bilançosunun krediler, özkaynaklar, aktif büyüklüğü ve kârlılığına ilişkin son 5 yıllık rakamları yer almaktadır. Buna göre, dalgalanmanın en çok yaşandığı bilanço hesabı kârdır.

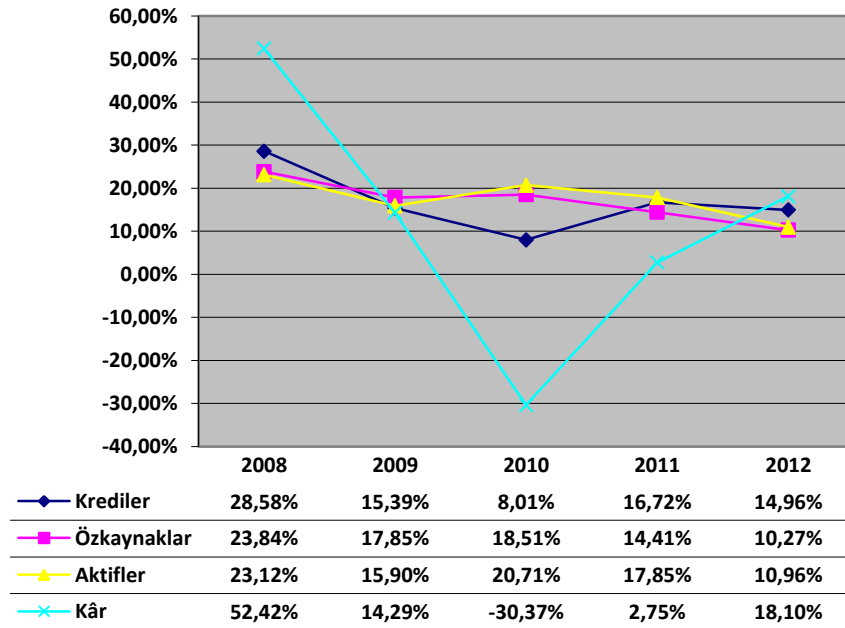

Şekil 2: Bankacılık sektörünün bazı temel göstergelerinin 2008-2012 yılları arası eğilimi⁶

Merkez Bankası'nın politika faizini son üç yılda neredeyse yarı yarıya düşürmesinin ve diğer parasal önlemlerin etkisiyle azalan fonlama maliyetleri kârlılık üzerinde olumlu bir etki bırakmıştır. 2009 yılında etkisini hissettirmeye başlayan ve varlığa dayalı menkul kıymet çıkışlı krizin etkisiyle izleyen yıllarda kârlılık önemli ölçüde azalmıştır. Bankalar bu tarihlerde, fiyatı düşen menkul kıymetlere yönelerek yüksek faiz ortamında yararlanmaya yönelmişlerdir. Piyasaya verdikleri kredilerde azalış yaşayan bankalar kârlılıklarını bu şekilde korumaya çalışmışlardır. Ancak; bankalar, kârlılıklarını etkileyen en önemli etken olarak piyasadaki düşen faizin etkisiyle piyasa ağırlıklarını korumak ve artırmak için reaksiyon vermiş; bu reaksiyon da piyasadaki aşırı rekabetçi ortama yol açmıştır. (BDDK, 2012: 45-58)

⁶ Türkiye Bankalar Birliği'nin veri sorgulama sisteminden elde edilen bilgilerden oluşturulmuş olup İlbank verileri de hesaplamalara dâhildir.

İlbank'ın krediler, özkaynaklar, aktif büyüklüğü ve kârlılığın ilişkin verilerinin son beş yıllık eğilimi ise Şekil 3'te yer almaktadır.

Şekil 3: İlbank Bilançosunun Bazı Temel Göstergelerinin Eğilimi⁷

Şekil 3'e göre, bankacılık sektörüyle paralel olarak, İlbank'ın kârlılığının artış hızının 2010 yılında önemli ölçüde azaldığı; ancak, takip eden yıllarda yeniden artışa geçtiği görülmektedir. Krediler, özkaynaklar ve aktif büyüklüğünün artış hızı ise son beş yılda düşmektedir.

⁷ Tablo 3'teki verilerden oluşturulmuştur.

3. Sonuç

Banka'nın son 5 yıllık bilançolarının incelemesi sonucu belli başlı bulgular tespit edilmiştir. Öncelikle; aktifler, verilen kredilerin hızlı artışına bağlı olarak yıllar itibariyle büyümüştür. Kredilerin hızlı büyümesine karşın son üç yılda faiz gelirleri ile faiz dışı gelirlerdeki azalışa paralel olarak kârlılıkta yarı yarıya bir düşüş görülmektedir. Ayrıca, sermaye yeterlilik rasyosu Türkiye'de faaliyet gösteren bankalar ortalamasının oldukça üstünde olup öz kaynakların ne denli güçlü olduğunu göstermekte ve ortaklık paylarının tahsilâtıyla daha da güçlenme eğilimindedir. Ancak, yüksek rasyo kaynakların kredi ve benzeri aktif kalemlerin yeterli derecede etkili kullanılmadığının da bir göstergesidir. Banka likit olup 2010 yılı itibariyle likit aktiflerle kısa vadeli yükümlülüklerin tamamı ödenebilir duruma gelmiştir. Banka'nın likiditesini artıran en temel neden yerel yönetimlerin nakit akışının neredeyse tamamının Banka üzerinden geçmesidir. Faiz dışı giderlerin ortalama olarak üçte biri faiz dışı gelirlerle karşılanmakta olup bu oran standart oran niteliğindeki yüzde 100'ün altındadır. Son yıllarda personel giderlerinde yaşanan artış hem bu oranın hem de kârlılığın düşük çıkmasına neden olmuştur.

Tüm bu veriler ışığında, Banka'nın, bir kamu kurumundan çok bir ticari işletme gibi faaliyet göstermeye başladığı, çoğu bankanın hedeflediği rasyoları yakaladığı ve bu nedenle olası bir rekabet ortamında finansal açıdan lider konuma yerleşebileceği söylenebilir.

Ancak; yapılan finansal analizde Banka'nın finansal durumunun oldukça güçlü olduğu tespit edilmiş olmakla birlikte karşılaştırmalı olarak incelendiğinde bazı temel göstergelerin geleceğe ilişkin uyarılar verdiği tespit edilmiştir. Öncelikle, Banka'nın aktif toplamının, özkaynaklarının ve kredilerinin tutar olarak inceleme dönemi içerisinde her yıl düzenli olarak artış gösterdiğini belirtmek gerekmektedir. Ancak; Şekil 3'ten de anlaşılabileceği gibi 2008 yılından itibaren, verilen kredilerin artış hızında önemli bir yavaşlama göze çarpmaktadır. Özkaynakların artış hızı yüzde 20'ler civarında olup, buna bağlı olarak aktiflerin artması ve belediye ve il özel idarelerden yapılmış ve yapılacak tahsilâtlarla özkaynaklar daha da artmış ve kârlılığın düşmüştür. Kredilerin aktif içerisindeki payının giderek düşmesi halen olasıdır. Bu olası düşüş, aktifte yer alan en getirili kalem olarak kredilerden alı-

nan faizlerin ve komisyonların düşmesine; böylece, Banka'nın getiri ve performans oranlarına negatif yansımaya devam edecektir.

Ayrıca, Banka'nın, bankacılık sektörünün temel göstergelerinin genel eğilimiyle kıyaslandığında daha iyi bir performans göstermiş olduğu söylenemez. Banka'nın bazı temel göstergeleri, sektör ortalamasının altında kalmıştır. Bu durum, Banka'nın rakiplerinin rekabet gücünün daha iyi olduğu kanaatine varılabilir. Banka'nın finansal yapısının mevcut durumdan daha iyi olmaması belediyelerin kredi taleplerini olumsuz yönde etkileyecek ve belediyeler ticari bankalara yönelecektir. Ticari bankalar ise İlbank'ın aksine doğrudan doğruya piyasa riskine maruzdurlar. Zaten hâlihazırda banka kredileri hesabı artmakta olan belediyelerin ticari bankalara daha çok yönelmesi ise bu ticari bankaların faizleri artırması veya kredi koşullarını ağırlaştırması durumunda yine belediyelerin finansman koşullarını zorlaştıracaktır.

Banka'nın bu sorunun önüne geçebilmesi için aktif olarak pazarlama faaliyetlerinde bulunması gerekmektedir. Türkiye'de özel ve kamu sermayeli ticari bankalar belediyelerle çeşitli anlaşmalara gitmekte ve böylece kredi hacimlerini artırmaya çalışmaktadırlar. Hatta kimi zaman, ticari müşterilerine uygulayamadıkları düşük faiz oranlarını belediyelere sunabilmektedirler. Ticari bankalar ile İlbank arasında kredi tahsisi açısından çok da fark olmadığı tespiti dikkate alındığında, Banka'nın aktif olarak pazarlama faaliyetlerine başlaması gerekmektedir. Aksi halde, günümüz değişen şartlarında, İlbank'ın belediyeler üzerinde sahip olduğu kimi avantajlar ortadan kalkabilir.

Göz önünde bulundurulması gereken önemli bir husus; 2008 yılında tüm dünyada yaşanan bankacılık krizinin, etkilerini halen sürdürmesidir. Gelecekte yaşanabilecek bir finansal krizin bankacılık sektörünü ve ardından Türk bankacılık sektörünü etkilemesi olasıdır. Bu olasılık, bankacılık sektöründe faaliyet göstermekte olan İlbank'ı etkileyebilecektir.

KAYNAKÇA

Akgüç, Öztin, **Banka Yönetimi ve Performans Analizi**, Arayış Basım ve Yayıncılık, İstanbul 2007

Alm, James and Indrawati, S.M., “Decentralization and local government borrowing in Indonesia”, Alm et.al. (ed.), **Reforming Intergovernmental Fiscal Relations and the Rebuilding of Indonesia**, (pp.234-260), Edward Elgar Publishing: Massachusetts 2004

BDDK, **Türk Bankacılık Sektörü Genel Görünümü – Eylül 2012**, http://www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Raporlar/TBSGG/11350tbs_genel_gorunumu_eylul_2012.pdf, Erişim tarihi: 15/06/2013

Boex, Jamie, “**An Introductory Overview of Intergovernmental Fiscal Relations**”, Georgia State University, Andrew Young School of Policy Resource Studies, USA 2001

Crystal, Jennifer S, Dages, B.G. and Goldberg, L.S., “Has Foreign Bank Entry Led to Sounder Banks in Latin America?” Current Issues in Economics and Finance, Federal Reserve Bank of New York, January 2002, Volume 8 Number 1: 1-6

Dexia Crédit Local, **Local Finance In The Fifteen Countries of European Union**, Paris 2002

Freire, Mila, Huertas, M. and Darche B., **Subnational Access to The Capital Markets: The Latin American Experience**, Fiscal Policy Training Program 2001 Fiscal Decentralization Course, Atlanta, July 23 – August, World Bank Institute, Georgia 2001

Gündüz, Orçun, **Yerel Yönetimlerin Bir Borçlanma Yöntemi Olarak Tahvil İhracı**, T.C. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul 2008

İlbank A.Ş., 25.06.2013 ve 02.07.2013 tarihli e-posta iletileri

İller Bankası, **İller Bankası 2008 Yılı Faaliyet Raporu**, Ankara 2009, <http://www.ilbank.gov.tr/dosyalar/faaliyet/2008faaliyet.pdf> (10.07.2013)

İller Bankası, **İller Bankası 2009 Yılı Faaliyet Raporu**, Ankara 2010, <http://www.ilbank.gov.tr/dosyalar/faaliyet/2009faaliyet.zip> (10.07.2013)

İller Bankası, **İller Bankası 2010 Yılı Faaliyet Raporu**, Ankara 2011, <http://www.ilbank.gov.tr/dosyalar/faaliyet/2010faaliyet.pdf> (10.07.2013)

İller Bankası, **İller Bankası 2011 Yılı Faaliyet Raporu**, Ankara 2012, http://www.ilbank.gov.tr/dosyalar/faaliyet/2011_Faaliyet_Raporu.pdf (10.07.2013)

İller Bankası, **İller Bankası 2012 Yılı Faaliyet Raporu**, Ankara 2013, <http://www.ilbank.gov.tr/dosyalar/faaliyet/2012FaaliyetRaporu.pdf> (10.07.2013)

Ingram, Gregory K and Hong, Y., **Municipal Revenues and Land Policies**, Lincoln Institute of Land Policy: Cambridge – Massachussetts, 2010

Kurtuluş, Barış, Türkiye’de Belediyelerin Mali Yapısı ve Harcamalarının Finansmanı, DPT Yayın no: 2692, Ankara Temmuz 2006

Mello, Luiz R., “Fiscal Decentralization and Intergovernmental Fiscal Relations: A Cross-Country Analysis”, World Development, February 2000, Volume 28 Issue 2: 365-380.

MİGM, **Belediyelerin Nüfus Ölçeğine Göre Dağılımı (2011 AD-NKS)**, http://www.migm.gov.tr/Dokumanlar/NUFUS_2011.xls, 2013, Erişim tarihi: 01.06.2013

Neghabi, Z., Rafiee, S & Soleymani, Z., “A comparative analysis on ranking insurance firms using RBC and CAMELS.” Management Science Letters , 2012, Volume 2 Issue 7: 2545-2550.

T.C. Maliye Bakanlığı Muhasebat Genel Müdürlüğü, **Genel Yönetim Mali İstatistikleri Bülteni (2008 – 2010)**, İvme Tanıtım Tasarım: Ankara, Eylül 2011

T.C. Maliye Bakanlığı Muhasebat Genel Müdürlüğü, **Genel Yönetim Mali İstatistikleri Bülteni (2009 – 2011)**, İvme Tanıtım Tasarım: Ankara, Haziran 2012

T.C. Maliye Bakanlığı Muhasebat Genel Müdürlüğü, **Kamu Hesapları Bülteni**, https://portal.muhasebat.gov.tr/mgmportal/faces/khb_yeni, 2013, Erişim tarihi: 01.12.2013

Türkiye Bankalar Birliği, **Banka ve Sektör Bilgileri Veri Sorgulama Sistemi**, <http://www.tbb.org.tr/tr/banka-ve-sektor-bilgileri/veri-sorgulama-sistemi/mali-tablolar/71>, 2013, Erişim tarihi: 17.10.2013

Uzunoğlu, İsmail Sadi, **Yeni Başlayanlar İçin Bankacılık**, Kriter Yayınevi: İstanbul, 2011

Whalen, Gary, Thomson, J.B., “Using Financial Data to Identify Changes in Bank Condition”, *Economic Review*, 1988, 24: 17-26